

Asia: VN/28598/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Millaisia näkemyksiä teillä on ehdotetusta uudesta yhteiskuntatietoedellytyksestä?

Turun kaupunki katsoo, että on kannatettavaa, että ehdotuksella pyritään edistämään Suomen kansalaisuutta hakevien ymmärrystä ja osaamista yhteiskunnan toimintatavoista ja perusperiaatteista. Nämä taidot edistävät aktiivista yhteiskuntaan osallistumista, ja näin ollen myös tukevat osallisuutta ja ehkäisevät eriytymiskehitystä.

Turun kaupunki tunnistaa, että kansalaisuuskoe voi osaltaan edistää hakijoiden pitkäjänteistä perehtymistä suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen toimintatapoihin sekä tukea kotoutumista suunnitelmallisena ja aktiivista osallistumista edellyttävänä prosessina. Samalla kaupunki kuitenkin toteaa, että yksittäisenä toimenä kansalaisuuskoe ei edistä vaikuttavaa kotoutumista ilman muuta monipuolista palvelutarjontaa.

Yhteiskuntatietoudella on keskeinen merkitys kotoutumisessa. Työvoimaviranomaisen näkökulmasta keskeistä on työllistymisen edistämisen osalta sekä maahanmuuttaneiden työmarkkinoiden tuntemus että työntekijän ymmärrys oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Nämä edistävät työllistymismahdollisuuksia ja voivat ennaltaehkäistä muun muassa työperäistä hyväksikäyttöä. Yhteiskuntatietous edistää myös sujuvaa viranomaisasiointia ja voi vähentää häiriökysyntää.

Turun kaupunki kuitenkin painottaa, että keskeistä on huomioida eri perustein maahan tulleet ja kotoutujien yksilöllinen osaaminen ja mahdollisuudet saada, ja omaksua kansalaisuuskokeessa tarvittavaa tietoa tasavertaisesti. Hyvän esityksessä pidämme sitä, että huomiota on kiinnitetty erityisjärjestelyihin, joilla voidaan huomioida esimerkiksi hakijoiden terveydelliset rajoitukset tai oppimisvaikeudet. Näin voidaan varmistaa, että koe mittaa nimenomaan yhteiskuntaosaamista eikä hakijoiden koulutustaustaa, oppimisvalmiuksia, testitekniikkaa tai digitaitoja.

Turun kaupunki pitää myös tärkeänä, että kansalaisuuskokeen kokonaisuutta tarkastellaan suhteessa muihin kansalaistamisen edellytyksiin, mukaan lukien kielitaitovaatimukseen. Yhteiskuntatietoedellytyksen asettaminen osaksi kansalaisuuden saamisen kokonaisuutta edellyttää, että kokeen sisältö ja vaatimustaso mitoitetaan huolellisesti.

Kansalaisuuskokeen tulee kohdistua sellaisiin yhteiskunnallisiin tietoihin ja käytännön valmiuksiin, jotka ovat merkityksellisiä suomalaisessa yhteiskunnassa toimimisen kannalta. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon hakijoiden erilaiset elämäntilanteet ja taustat siten, ettei koe muodostu kohtuuttomaksi esteeksi henkilöille, joilla on tosiasiallisesti valmiudet toimia yhteiskunnan jäseninä.

Turun kaupunki pitää lähtökohtaisesti myönteisenä sitä, että kansalaisuutta hakevilta edellytetään ymmärrystä ja osaamista yhteiskuntamme keskeisistä toimintatavoista ja periaatteista. Tavoitteen toteutumisen kannalta on kuitenkin tärkeää, että kunnilla on riittävät mahdollisuudet kehittää ja ylläpitää kotoutumista tukevia palveluja ja maahanmuuttajien tosiasiallisia edellytyksiä kielen oppimiseen ja työelämään kiinnittymiseen. Turun kaupunki huomauttaa, että kuluvalle hallituskaudella kuntien mahdollisuuksia toimia näiden edellytysten toteuttamiseksi on heikennetty.

Millaisia näkemyksiä teillä on kansalaisuuskoejärjestelmän ehdotetusta toteutustavasta?

Turun kaupunki katsoo, että koska Maahanmuuttovirasto antaa päätökset kansalaisuushakemuksiin, voisi myös kansalaisuuskokeen hallinnointi kuulua luonnollisena osana heidän toimivaltaansa. Samalla tulisi kuitenkin huomioida, että sama viranomainen ei hoitaisi koko prosessia, vaan esimerkiksi kysymysten laatimisesta vastaisi muu taho. Mahdollisuuksien mukaan tulisi myös huomioida moniammatillisuus, jolla turvataan päätöksenteon tasapuolisuus.

Kannatettavaa on, että kokeita voidaan järjestää eri alueilla riittävän usein sen sijaan, että kokeet keskitettäisiin esimerkiksi pääkaupunkiseudulle. Kokeen digitaalinen toteutus monivalintatehtävineen mahdollistaa tasapuolisen tulkin ja ehkäisee tulosten tulkin harkinnanvaraisuutta. Itse kysymysten tulisi olla selkokielisiä ja kysymyksen asettelussa tulisi huomioida erilaiset valmiudet omaavat yksilöt. Minkäänlaisia kompakysymyksiä ei tulisi suosia ja kokeen digitaalisen toteutuksen ei tulisi mitata yksilön digitaalisia taitoja, vaan itse sisällön ymmärrystä.

Monikielisen yhteiskuntaorientaation materiaalien käyttö kysymysten pohjana on kannatettavaa sen sijaan, että laadittaisiin omaa materiaalia kansalaisuuskoea varten. Nykyinen materiaali on laaja ja perusteellinen kokonaisuus, joka jokaisen eri perustein maahanmuuttaneen olisi suositeltavaa käydä läpi. Lakisääteinen yhteiskuntaorientaatiopalvelu sijoittuu kotoutumisen alkuvaiheeseen, joten palveluna sen lisäämiselle ei tule tarvetta kansalaisuuskokeen kautta. Suositeltavaa kuitenkin voisi olla, että erilaisia kokeeseen valmentavia kursseja olisi tarjolla. Tulisi määritellä mikä taho huolehtii, että suomen ja ruotsin, tai mahdollisesti muun -kieliset materiaalit pidetään ajantasaisina, ja että ne ovat helposti saavutettavissa.

Millaisia näkemyksiä teillä on ehdotettujen muutosten vaikutuksista?

Esityksestä käy ilmi, että kansalaisuushakemusten määrä on vähentynyt maassaoloajan kiristysten seurauksena ja toimeentuloedellytyksen voidaan olettaa edelleen vaikuttavan hakemusten määrän laskuun. Kokonaisuus, mahdollisen tulevan kansalaiskokeen, jälkeen voi johtaa tiettyjen ryhmien eriytymiskehitykseen, joka on huolestuttava suunta. Lisäksi kiristysten kokonaisuus voi johtaa sekä veto- että pitovoimatekijöiden heikkenemiseen, joka on eriytymiskehityksen lisäksi myös elinvoimaan liittyvä mahdollinen haaste erityisesti työperusteisen maahanmuuton kannalta. Työperäiseen maahanmuuttoon vaikuttaa koko perheen mahdollisuudet sujuvaan asettautumiseen.

Tähän voitte kirjoittaa muita mahdollisia näkemyksiänne.

Kaiken kaikkiaan muutokset edistävät maahanmuuttaneiden tietämystä suomalaisesta yhteiskunnasta ja toimivat kannustimena hakeutumisessa aktiivisesti työelämään. Päätöksenteossa toivottavasti on mahdollisuus huomioida hakijoiden yksilölliset tilanteet. Kielen oppimiseen ja työllistymiseen vaikuttaa moni seikka mihin kaikkiin yksilö ei aina edes itse pysty vaikuttamaan. Tärkeää siis on, että kansalaisuusprosessi on mahdollisimman tasapuolinen.

Turun kaupunki toteaa, että kansalaisuuslakiin ja kansalaistamisen edellytyksiin on viime vuosina tehty useita vaikutusarvioiltaan puutteellisia ja toisiinsa vaikuttavia muutoksia. Samanaikaisesti myös ulkomaalaislainsäädäntöön on kohdistunut merkittäviä tarkistuksia, joilla on vaikutuksia muun muassa kansainvälisten osaajien asemaan. Kansalaisuuskoe ei ole yksittäisenä toimenä suuri muutos, mutta yhdessä asumisaikavaatimuksen pidentämisen ja toimeentuloedellytyksen kiristymisen kanssa kokonaisvaikutus on huomattava. Turun kaupunki näkee tarpeen arvioida toimien kokonaisuuden vaikutuksia siihen, millaisena Suomi näyttäytyy kansainvälisille osaajille ja millaisia vaikutuksia muutoksilla voi olla yritysten, korkeakoulujen ja kaupunkien kilpailukykyyn sekä koko yhteiskunnan kehitykseen.

Suomen kansalaisuuden ehtona on jo nykyisin käytössä kielikoe, jossa arvioidaan hakijan suomen kielen taitoa monipuolisesti eri osa-alueilla ja taitotasolla. Turun kaupunki toteaa nykyisen järjestelmän olevan varsin toimiva ja tarkoituksenmukainen.

Turun kaupunki haluaa nostaa esille, että jatkuvilla muutoksilla kansalaisuuslakiin ja ulkomaalaislakiin voi olla vaikutuksia maahanmuuttaneiden perusoikeuksien toteutumiseen. Tämä voi johtaa yhä syvenevään eriarvoistumis- ja eriytymiskehitykseen koko Suomessa ja sen kaupungeissa, kuten Turussa. Siksi kokonaistarkastelu eri lainsäädäntömuutosten ja resurssinohjauksen näkökulmasta on äärimmäisen tärkeää.

Hietapohja Marika

Turun kaupunki - Turun kaupunginhallitus 2.2.2026 § 30

